

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยการถอดบทเรียนและถ่ายทอดองค์ความรู้การใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนและถ่ายทอดองค์ความรู้การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน โดยศึกษากระบวนการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปการปฏิบัติและปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนต้นแบบและการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของชุมชนรองรับที่ได้รับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงานจากชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบโดยมีระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

รูปแบบการวิจัย

โครงการวิจัยการถอดบทเรียนและถ่ายทอดองค์ความรู้การใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 การถอดบทเรียนการใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย ตาก เพชรบูรณ์ และอุตรดิตถ์

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ หมู่บ้าน/ชุมชนต้นแบบที่ดี (Best Practice) จำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคลองกล้วย หมู่ 8 ตำบลคอหมู อำเภอน้ำหนาว จังหวัดอุตรดิตถ์ ด้านวิสาหกิจชุมชนบ้านบางกระน้อยหมู่ 2 ตำบลนครป่าหมาก อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ด้านการเกษตรและบ้านนาต้นจัน หมู่ 5 ตำบลบ้านตึก อำเภอสรีสัชชาลัย จังหวัดสุโขทัย ด้านการท่องเที่ยว/บริการ โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งทั้ง 3 หมู่บ้านมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1. เป็นหมู่บ้าน/ชุมชนที่ประสบความสำเร็จไม่น้อยกว่า 5 ปี ในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่หรือเป็นหมู่บ้านที่ได้รับการยอมรับในความสำเร็จด้านเศรษฐกิจพอเพียง
2. เป็นหมู่บ้าน/ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบที่ได้รับการรางวัลระดับจังหวัด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ คือ

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi –Structured Interview)
2. ประเด็นสำหรับสนทนากลุ่ม (Focus Group)
3. แบบสังเกต (Observation)

การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi –Structured Interview)

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 2) กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 3) สร้างแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างและให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา
- 4) นำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ
- 5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ
- 6) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการทดลองใช้นำมาเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย

2. ประเด็นสำหรับสนทนากลุ่ม (Focus Group)

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างประเด็นสำหรับสนทนากลุ่ม
- 2) กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างประเด็นสำหรับสนทนากลุ่ม
- 3) สร้างประเด็นสำหรับสนทนากลุ่มฉบับร่างและให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา

- 4) นำประเด็นสำหรับสนทนากลุ่มฉบับร่างจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ
- 5) นำประเด็นสำหรับสนทนากลุ่มที่ปรับปรุงตามคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ
- 6) นำประเด็นสำหรับสนทนากลุ่มที่ผ่านการทดลองให้นำมาเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย

3. แบบสังเกต (Observation)

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสังเกต
2. กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสังเกต
3. สร้างแบบสังเกตฉบับร่างและให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา
4. นำแบบสังเกตฉบับร่างจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ
5. นำแบบสังเกตที่ปรับปรุงตามคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ
6. นำแบบสังเกตที่ผ่านการทดลองให้นำมาเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการสังเคราะห์องค์ความรู้การใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนของหมู่บ้าน/ชุมชนต้นแบบที่ดี (Best Practice) ในแต่ละด้านที่ประกอบด้วย ด้านวิสาหกิจชุมชน ด้านการเกษตร และด้านการท่องเที่ยว/บริการ เพื่อถอดบทเรียนการใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อสรุปประเด็นการนำองค์ความรู้การใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในการเล่าประสบการณ์ความสำเร็จที่ปรากฏขึ้นหลังจากการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติใช้
2. ดำเนินการสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากการดำเนินงานโดยใช้วิธีการกลั่นกรองความรู้และประสบการณ์ที่ฝังลึกจากชุมชนต้นแบบที่ได้รับการคัดเลือกและทำการบันทึกรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานผล

การดำเนินงานและองค์ความรู้ใหม่ๆที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จจากการดำเนินงานเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายและสามารถนำไปเผยแพร่ศึกษาเรียนรู้ได้

3. ดำเนินการสังเกตปรากฏการณ์ที่ปรากฏขึ้นในพื้นที่ระหว่างที่ถอดบทเรียนการใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้แบบสังเกต(Observation) ในการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตในครั้งนี้

4. ดำเนินการสรุปถอดบทเรียนองค์ความรู้การใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนของหมู่บ้าน/ชุมชนต้นแบบที่ดี (Best Practice) ในแต่ละด้านที่ประกอบด้วย ด้านวิสาหกิจชุมชน ด้านการเกษตร และ ด้านการท่องเที่ยว/บริการ

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอ

ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และจากการสังเกตในพื้นที่มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัยในลักษณะเชิงบรรยายสรุปตามประเด็นที่ต้องการศึกษา

2. นำข้อมูลมาสังเคราะห์ที่ได้จากการสรุปประเด็นสำคัญตามที่ศึกษาเพื่อถอดองค์ความรู้ในลักษณะการถอดบทเรียนการใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ต้นแบบที่ดีทั้ง 3 หมู่บ้าน/ชุมชน

ระยะที่ 2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การถ่ายทอดองค์ความรู้การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย ตาก เพชรบูรณ์ และอุตรดิตถ์

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ หมู่บ้าน/ชุมชนรองรับการเรียนรู้ จำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองอ้อ หมู่ 7 ตำบลชุมแสงสงคราม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ด้านวิสาหกิจชุมชน บ้านโรงเจ๊กหมู 5 ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ด้านการเกษตร และ บ้าน

นาบัวหมู่ 4 ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ด้านการท่องเที่ยว/บริการ โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งทั้ง 3 หมู่บ้านมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1. เป็นหมู่บ้าน/ชุมชนที่นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่
2. เป็นหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีความพร้อมในการรองรับการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ คือ

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi –Structured Interview)
2. ประเด็นสำหรับสนทนากลุ่ม (Focus Group)
3. แบบสังเกต (Observation)

การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi –Structured Interview)

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 2) กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 3) สร้างแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างและให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา
- 4) นำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ
- 5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ
- 6) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการทดลองใช้นำมาเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย

2. ประเด็นสำหรับสนทนากลุ่ม (Focus Group)

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างประเด็นสำหรับสนทนากลุ่ม
- 2) กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างประเด็นสำหรับสนทนากลุ่ม

- 3) สร้างประเด็นสำหรับสนทนากลุ่มฉบับร่างและให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรง
เชิงเนื้อหา
- 4) นำประเด็นสำหรับสนทนากลุ่มฉบับร่างจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับแก้ตาม
ข้อเสนอแนะ
- 5) นำประเด็นสำหรับสนทนากลุ่มที่ปรับปรุงตามคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลอง
ใช้เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ
- 6) นำประเด็นสำหรับสนทนากลุ่มที่ผ่านการทดลองใช้นำมาเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่
กลุ่มเป้าหมาย

3. แบบสังเกต (Observation)

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการ
สร้างแบบสังเกต
- 2) กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสังเกต
- 3) สร้างแบบสังเกตฉบับร่างและให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา
- 4) นำแบบสังเกตฉบับร่างจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ
- 5) นำแบบสังเกตที่ปรับปรุงตามคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้เพื่อหา
คุณภาพของเครื่องมือ
- 6) นำแบบสังเกตที่ผ่านการทดลองใช้นำมาเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในลักษณะการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหมู่บ้าน/ชุมชนต้นแบบที่ดี (Best Practice) และหมู่บ้าน/ชุมชน
รองรับการเรียนรู้ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การถ่ายทอดองค์ความรู้การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจ
พอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ดำเนินการอบรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ต้นแบบในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อศึกษา
กระบวนการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละด้านที่ประกอบด้วย ด้านวิสาหกิจชุมชน
ด้านการเกษตร และ ด้านการท่องเที่ยว/บริการ จำนวน 3 วัน โดยใช้แบบสังเกตบันทึกข้อมูล
ปรากฏการณ์การเรียนรู้ในพื้นที่

2. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เข้ารับการอบรมจำนวน 10 คน เพื่อสรุปประเด็นองค์ความรู้การใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนที่ได้รับจากการเรียนรู้ในพื้นที่จริงในการเล่าสิ่งที่ได้รับ สิ่งที่คาดหวังและสิ่งที่จะนำไปพัฒนาต่อยอด
3. ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เข้ารับการอบรม จำนวน 10 คน เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหมู่บ้านต้นแบบที่ดีและหมู่บ้านรองรับการเรียนรู้ ในลักษณะของการถ่ายทอดองค์ความรู้การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนในแต่ละด้านที่ประกอบด้วย ด้านวิสาหกิจชุมชน ด้านการเกษตร และ ด้านการท่องเที่ยว/บริการ
4. ดำเนินการดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่หลังจากที่ได้เรียนรู้ในพื้นที่ศึกษาดูงานหมู่บ้านต้นแบบที่ดี เพื่อสรุปการนำความรู้ที่ได้รับมาวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมที่ต้องการพัฒนาต่อยอดในแต่ละด้านทั้ง 3 หมู่บ้าน/ชุมชน
5. ดำเนินการติดตามผลและให้คำปรึกษาการนำองค์ความรู้การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนในแต่ละด้านตามกิจกรรมที่ดำเนินการต่อยอดที่สอดคล้องกับพื้นที่ในแต่ละด้านทั้ง 3 หมู่บ้าน/ชุมชน
6. ดำเนินการสรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ต่อยอดของพื้นที่ในแต่ละด้านทั้ง 3 หมู่บ้าน/ชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอ

ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และจากการสังเกตในพื้นที่มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัยในลักษณะเชิงบรรยายสรุปตามประเด็นที่ต้องการศึกษา
2. นำข้อมูลมาสังเคราะห์ที่ได้จากการสรุปประเด็นสำคัญตามที่ศึกษาเพื่อสรุปผลการนำองค์ความรู้การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนในแต่ละด้านมาขับเคลื่อนของพื้นที่ในแต่ละด้านทั้ง 3 หมู่บ้าน/ชุมชน